

DEPRESIUNEA HAȚEGULUI — REDUIT MILITAR NAȚIONAL ÎN CONCEPȚIA STRATEGICĂ A COMANDAMENTULUI ROMÂN ÎN CURSUL INSURECȚIEI NAȚIONALE (23–31 AUGUST 1944)

CONSTANTIN CAZĂNIȘTEANU

Este cunoscută — ca rezultat al investigației științifice efectuate pînă în prezent — strategia concepută și aplicată de comandamentul suprem român în desfășurarea înfruntării cu Wehrmachtul în zilele glorioase ale insurecției naționale din august 1944¹. Coordonatele fundamentale ale acesteia — așa cum au fost ele stabilite de comandamentul militar sub îndrumarea Partidului Comunist Român — au fost: eliberarea întregului teritoriu românesc de sub ocupația străină — prin propriile forțe sau în colaborare cu aliații, în care context se prevedea păstrarea unei porțiuni din patrimoniul teritorial sub stăpînirea exclusivă a potențialului armatei române; interzicerea, cu orice preț, a constituirii unui nou front defensiv german pe linia Carpaților, eventualitate care ar fi scindat țara și armata; retragerea armatelor române din Moldova și Basarabia pe o prezumtivă linie de armistițiu cu forțele sovietice.

Mai întii o necesară și rapidă recompunere a tabloului militar în ființă la 23 august 1944:

— partea *combativă* cea mai însemnată a armatei române — armatele 3 și 4 — se afla pe frontul din Moldova și Basarabia în componerea grupării strategice germane „Ucraina de sud”. La 23 August 1944, seara cele două armate au început, potrivit ordinelor Marelui stat major român, desprinderea de pe front și replierea spre sud, inițial pe linia F.N.B. și la sud de Dunărea maritimă, ulterior în spațiul București—Ploiești.

— în interiorul țării — la vest de o ipotetică linie Cislău—Oltenița — se aflau: 1 armată (Armata 1-a), *trei* divizii de cavalerie, *trei* divizii de infanterie, *trei* divizii de munte, 20 de infanterie recruți, *șapte* detașamente independente cu valoare între regimentul de infanterie și brigada independentă, 4 brigăzi de artilerie antiaeriană, *trei* mari unități de marină. Un total de 485 847 militari, majoritatea recruți cu circa 2 luni de instrucție.

1. Cea mai recentă întreprindere științifică în domeniu: Căpitan Mihail E. Ionescu, *Strategia insurecției naționale armate, antifasciste și antilmperialiste din august 1944*, în *File din istoria militară a poporului român*, vol. 5–6, Editura militară, București, 1979, p. 261–284.

— Armata 1-a (Corpurile 6 și 7 teritoriale, Corpul de munte, Divizia 19 infanterie, Centrul de instrucție al infanteriei Făgăraș) a primit misiunea la 23 August 1944 să execute operația de *acoperire* a frontierei de sud-vest a țării și a liniei de demarcație româno-ungare din podișul Transilvaniei impusă prin Dictatul de la Viena din 30 august 1940. Această *acoperire* viza interzicerea oricărei pătrunderi de forțe inamice — germane sau ungare — în adincimea teritoriului național, fapt care ar fi periclitat desfășurarea cu succes a Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă.

În ansamblul strategiei militare-politice insurecționale un loc de prim ordin a fost acordat depresiunii Hațegului.

Să urmărim, înaintea interpretării lor, stipulațiile ordinelor emise de către comandamentul suprem român referitoare la locul și rolul întrevăzut acestei porțiuni din teritoriul național :

— *la 24 august 1944, ora 7,20* — se ordonă că, în cazul în care inamicul ataca, cu forțe superioare, Corpul de munte va apăra sectorul limitat la est de Intorsura Buzăului, iar la vest de Homorod—Șercaia. Se dispunea că „numai silit de inamic să închidă defileele spre Predeal și Bran, retrăgându-se din Brașov“².

— *la 24 august 1944, ora 12* — Corpul 7 teritorial avea misiunea să apere, în caz de atac inamic cu forțe superioare, „direcțiunile Crișul Negru, Valea Crișului Alb, Valea Mureșului, Valea Timișului, Valea Begăi, pentru a împiedica pătrunderea inamicului către zona Deva, Orăștie, Hațeg“³. Silit de presiunea inamică, Corpul 7 teritorial va continua retragerea „regrupându-și forțele în zona Deva, Simeria, Hunedoara pentru a rezista pe Mureș cu fața la nord, în legătură la est cu Corpul 6 teritorial“⁴. Totodată, trebuia să interzică pătrunderea în defileul Bistrei către Voislova.

— *la 24 august 1944*, Corpului 6 teritorial i se dispunea misiunea să apere sectorul de competență din podișul Transilvaniei și „atacat de forțe mai superioare, va apăra direcțiunile care converg către zona Deva, Orăștie, Hațeg“. În caz de extremă necesitate „își va regrupa forțele în zona Orăștie, pentru a rezista pe Mureș cu fața la nord, în legătură la vest cu Corpul 7 teritorial interzicând totodată pătrunderile prin Valea Mureșului dinspre est“⁵.

— *la 24 august 1944*, Centrul de instrucție Făgăraș primea misiunea să apere, în cazul unui atac în forță inamic, sectorul încredințat în podișul Transilvaniei, în legătură la vest cu Corpul 6 teritorial, iar la est cu Corpul de munte, retrăgându-se în caz de extremă necesitate în zona Tâlmăciu⁶.

2. D.I.M.P.R., vol. I, doc. nr. 60.

3. *Ibidem*, doc. nr. 85.

4. *Ibidem*.

5. *Ibidem*, doc. nr. 130.

6. *Ibidem*, doc. nr. 133.

— *Divizia 19 infanterie* primea la 24 august ordinul să acopere frontiera, în ultima extremitate, în cazul superiorității covârșitoare a inamicului, să „închidă defileele și comunicațiile ce duc la Dunăre și spre zona Orșova“ de pe aliniamentul Teregova — Anina — Sasca Română⁷.

— În sfârșit, dar *practic summum al întregii concepții relative la depresiunea Hațegului*, ordinul Marelui stat major nr. 678 573 din 24 august 1944, din care derivă toate misiunile mai sus menționate, adresat Armatei 1-a, căreia îi revenea răspunderea coordonării operației : „În cazul cînd forțe germane sau ungare încearcă să pătrundă din afară pe teritoriul nostru, Armata 1-a are misiunea : a) să garanteze frontiera actuală a Banatului și Ardealului contra atacurilor locale sau de bande ; b) atacate de forțe mult superioare, va apăra direcțiunile arătate în ordinele date direct corpurilor 6 și 7 teritoriale, Corpului de munte, Diviziei 19 infanterie și Centrului de instrucție al infanteriei rezistînd succesiv pe aliniamentele indicate în acele ordine ; c) silită de inamic să continue retragerea își va regrupa forțele în zona Deva—Simeria—Orăștie—Hunedoara, pentru a rezista pe Mureș cu fața la nord, interzicînd toate pătrunderile prin Valea Mureșului dinspre est. Corpul de munte va închide Carpații Meridionali în defileurile Bran, Predeal, Bratocea, Predeleuș, Valea Buzăului“⁸.

Interpretare : Așa cum se distinge în cuprinsul acestor ordine misiunea inițială a Armatei 1-a și a marilor unități subordonate acesteia era să apere „frontiera Banatului și Ardealului“ (mai precis cea impusă prin ordosul Dictat de la Viena din 30 august 1940). În cazul covârșirii propriilor forțe de către inamic, trebuia dusă lupta de apărare pe aliniamente succesive pînă în zona Hunedoara—Deva—Simeria—Orăștie, care trebuia apărată cu orice preț. În acest sens se indica Armatei 1-a ca post de comandă ulterior Hațegul.

Zona trebuie apărată în felul următor :

— Corpurile 7 și 6 teritorial, vor rezista pe Mureș, „cu fața la nord“, interzicînd inamicului orice pătrundere pe valea Mureșului și prin defileul Bistrei.

— la sud, Divizia 19 infanterie interzicea orice pătrundere a inamicului pe văile Birzavei, Carașului și Nerei.

— defileul Oltului trebuia închis în zona Tâlmaciului.

— defileul Jiului urma să fie asigurat la nevoie în fața inamicului cu alte trupe disponibile.

În acest fel, depresiunea Hațegului apare ca un *ultim rețanșament* în cazul unei invazii inamice cu forțe superioare, *adevărat reduit național de supraviețuire*, care închidea ferm defileele Mureșului, Jiului și Bistrei. Astfel, se controla un mănunchi important de comunicații transcarpatine și se bloca accesul spre marile spații operative din centrul Transilvaniei și vestul țării⁹.

7. *Ibidem*, doc. nr. 135.

8. *Ibidem*, doc. nr. 132.

9. Gheorghe David, *Particularități de ordin strategic și tactic ale operației de acoperire (august — septembrie 1944)*, în *File din istoria militară a poporului român*, vol. 5—6, p. 291.

Inamicul prezent, *eventual*, pretutindeni pe teritoriul național, avea să se izbească aici, în depresiunea Hațegului, de o zonă puternic apărată, în care se conserva, în această *eventuală* tragedie, statalitatea românească, cu orice preț, pînă la ultimul sacrificiu.

Concepția strategică a Marelui stat major român în august 1944 vădește și o însemnată componentă de tradiție istorică. Străjuită de cetățile de piatră carpatine, depresiunea Hațegului a fost, din vremurile lui Decebal și pînă în secolul nostru, străveche vatră de viațuire românească și, în același timp, vatră de supraviețuire națională în vremuri de restriște istorică sau invazie străină.

Cum se știe, nu a fost nevoie în august 1944 de utilizarea depresiunii Hațegului în eventualitatea anvisajată mai sus. Datorită eforturilor eroice ale combatanților români, însuflețiți de chemările înflăcărate ale partidului comunist, dușmanul nu a putut străpunge spre Carpați, iar foarte curînd a fost alungat de pe întregul teritoriu național.

LA DÉPRESSION DE HAȚEG — LA REDOUTE MILITAIRE NATIONALE
DANS LA CONCEPTION STRATEGIQUE DU COMMANDAMENT ROUMAIN
PENDANT L'INSURRECTION NATIONALE (LE 23—31 AOÛT 1944)

R é s u m é

Les coordonnées essentielles de la stratégie initiées et appliquées par le commandement suprême roumain pendant les jours de la insurrection nationale de l'août 1944 ont été : la libération de l'entier territoire roumain de sous l'occupation étrangère, l'interdiction de la constitution d'un nouveau front défensif allemand sur la ligne des Carpates et le retrait des armées roumaines de Moldavie et Bessarabie sur une présumptive ligne de l'armistice avec les forces soviétique.

Dans l'ensemble de la stratégie militaire — politique de l'insurrection un principal lieu a été accordé à la dépression de Hațeg, qui devenait un dernier retranchement en cas d'une invasion inamiquie avec des forces supérieures.